

FÖIÄ ENCICLOPEDICÄ LITERARÄ, *** APARE IN FIECARE LUNÄ DE DOUE-ORI

Prețul abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria . . . . . 6 coróne

Pentru România și străinătate . . . . . 8 franci

Inserate 1 cm. o dată 2 fil. de două-ori 3 fil.

PROPRIETAR ȘI EDITOR:

GEORGIU M. UNGUREAN

REDACTOR RESPONSABIL:

S. P. SIMONU.

Toți ce privesce föia sunt a se trimite la

Redacția și Administrația „Rev. Ilustrată”

Bistrița, strada Lemnelor 44.

Creștinism și Românism.

— Din Istoria civilizațiunii poporului român. —

(Urmare.)

— Mii și mii de ani, de-ar trece
De suspin și de nevoi,
N'ar putea ca se încece
Svenirile din noi!”

La anul Domnului 1700, Creștinismul Românilor se împarte în două părți și de aci în colo este și stă în confesiune religioasă nu cu o biserică, ci cu două: Cu a *Apusului* și cu a *Răsăritului* sau cu biserica orientală, numită și *grecăscă*.

Dacă acestea șire, de mai sus, le va ceti un om străin de istoria și psihologia română, a unui popor, cum e poporul românesc: Acel străin, va cugeta și încă în mod logic și consecuent, cum-că deși pôte națiunea a rămas una și aceeași la acest popor, devis regionalmente și confesionalmente la a. 1700, totuși în viața sa s'a făcut o mare sguidire, totuși convicțiunile și ideile sale religioase, din preună cu obiceiurile, moravurile și datinile sale de până atunci, — s'au schimbat radical, sau demolat și au trecut în o suveniră puțin durabilă?

Căci aducându-ne aminte la acest loc, de culturile bisericilor dismembrate *dela biserica matre*, de viața religioasă și rituală a celor popore vedem cum diferese în *cult* și *practică* în *rit* și *ceremonii*, — în *moribus et juribus* față de biserica, de cătră carea s'au tăiat și s'au dismembrat!

Est mod, Români, carî s'au tăiat și dismembrat de biserica răsăritului, încă s'ar cugeta, că au împărțit sörtea confesiunilor de mai sus de cătră unul, care nu este în clar cu noi și cu viața noastră bisericăscă.

De unde, nu e mirare, că străini și compatrioții poporului nostru, din cauza acēsta, aruncau poporului român ce se unisă cu apusul, câte și mai câte epitete de: *Unit cu Latinii*, *papist*, ș, care și-a lăsat legea, care și va perde prescurile, și va lăsa posturile, și va părăsi cântările, — și er poporul unit în

pueritatea sa rustică le credē pre tôte acestea și din astă cauză se întâmplă, că mulți răpscau în contra Unirei și se făcea cērtă și ne înțelegere între popor; er clerul trebuia se suferă, dela preotul rural și până la Episcop, cum s'a întâmplat d. es. în zilele fericitului nostru Arhiepiscop *Petru Paul Aron*?!
Și cine, va fi se ne demustre contrariul?

Străinii așa credeau, așa cugetau și așa vorbeau despre Români ce părăsiră biserica grecăscă, și încă nu fără scop din partea lor. Dar — pre noi D'eu, ni-a ferit!...

Ni-a ferit de ură incurabilă religioasă, și vecnică durabilă, isvorită și escată din noi, și *din motive religioase imperioase*, carî imperios și în mod necesar ar fi dat însă la ură ne înlaturabilă confesională, la discordii grele pre contul credinții, și la înstrăinarea Românilui, de cătră Român.

Dacă, a fost ceva ură și dacă este și astăzi, a fost numai și numai ca advenită, de la cei, ce ne spăriau, — din nesciință sau din politică.

Căci masa rustică a poporului nostru — se *fim scurți la vorbă*, numai sporadic, negativ și foarte relativ, a făcut ceva capital de ură, din aceea că comuna *A.* este unită, și comuna *B.* este neunită?

Cele 4 puncte de căpeteniă dogmatice, carî le-au primit Români, ce se uniră, nu au fost nici odată obiect de dispută religioasă și de ură națională, între poporățiunea rustică unită și ne unită. Și chiar și astăzi nu scie poporul rustic, care este diferența dogmatică între un Român unit și ne unit. Poporul credincios vede și sperază în ambele biserici, aceeași jertfă, aude aceeași cântări, vedeă aceleași haine sfinte pre preot, aceleași cărți, aceleași ceremonii și aceleași icone, — el ascultă aceeași căzane, pre unde e în us se mai cetescă și apoi, spuneti — ce mai pôte el se discute, când însuși *S-tul și fericitul*

Augustin a dis că: „Icônele și ceremoniile sunt cărțile și dogmele rusticului!...”

Așa a fost și așa este: Cu ulirea poporului nostru, nu sa schimbat nimic față de viața sa poporală religioasă, — a ramas ritul și ceremoniile, i-au ramas sărbătorile și posturile, n'au rămas datinile și obiceiurile creștino-romane — antice și clasice, *ne alterate*.

Și a fost bine așa și este bine din punct de vedere națională și în acest punct ni se pare puțin politic eruditul „N. Nilles,” că a privit în Archiereii gr.-cat. ce trăiau prin secolul XVIII, nescie omeni, ce nu aveau știință pentru o altă, practică și administrațiune bisericească?

Dar, din contră, am avut pre atunci un cler și un episcopat destul de diplomat, întrepid, ager și cunoscător de natură națională al unui popor, pre care l păstureau. La noi nu s'a întâmplat, deși Românii s'au dispartiat religiosaminte nici restele de 30 ani, nici *Noptea S-t Bartolomeiu*, nici nu s'au auđit dispute dogmatice din est punct de vedere cum se vedeau p. es. în evul mediu — *disputându-se în piață* și în public până și precupetele — *cofărițele* — despre lucruri dogmatice.

Administrațiunea bisericească față de poporul nostru încă a ramas tot mai aceea; őr biserica noastră gr.-cat. a stat pre basă autonomică deși se ivesc casuri ică și coala, când se face câte o abatere de la Dreptul practic și pozitiv al bisericeii, cum a fost d. es. cazul cu Vicariul *Topa* de la Hațeg, care a recurs și apelat contra episcopului său *Ioane Bob* la Primatul din Strigoniu, cum a fost d. es. Incusa teologilor din Blașiu la a. 1843 adresată Impăratului Ferdinand, care apoi a strepus'o Primatului din Strigoniu — care Incusă era contra Rectorului Seminarial și a Epului Leményi.

Cum a fost, mai departe, o publicațiune interpelătoare în „Gazetă” Nr- 24 și 24, 1858, scrisă de protopopul din Clușiu *I. F. Negrușiu* „In causa Sinódelor” și față cu *Dreptul canonic* al bisericeii catolice-orientale la adresa *Metropolitului Șuluțiu* și a Episcopilor gr.-cat. adunați la conferințele Episcopilor latini în Viena. Și pentru care publicare acel protopop a fost provocat de *Escelsa Nunciatură apostolică* din Viena, Nr. 83/2; 1864, 13 Decembre, a-și face mărturisirea de credință, cea ce cu „virtute” și „onóre” a și făcut. —

Cea ce a format ură între un popor de aceeași limbă și sânge a fost mult mai ca tóte numirea de „Uniați”, *Uniați* și *unit*. Această nomenclatură a servit și servește de armă nu numai altor compatrioți, ci mai mult cernaționalilor noștri Români în mare parte din România, fanatisați de Fanariotii greci, cari au vomat foc și lavă, din gura lor vulcanică; și cari descriau pe Românii uniți mai cu mari povesti și minciuni, de cum descriau păgânii pre Creștinii cei dintăiu, din cei dintăiu seclii ai creștinismului.

Förte sinistre părerii, aveau Românii din România despre *Uniații* din Transilvania, și acestea intrasă în capul lor, de cătră Fanariotii — care ură și părerii în ziua de ađi mai există — nu numai la poporul de rând, ci chiar cu mai mult șovinism la clerul înalt de mir și regular.

Ne aducem aminte de debărcările I. P. S. Metropolit al Moldovei *Iosif*, făcute la adresa *Uniaților* în ședințele Stului Sinod, acum vre-o dece ani; și cum l'a luat la refec pre eruditul *Simeon Popescul*, dacă ne aducem bine aminte pentru opul său de știință: „*Pnerma*” pre cum și pentru nescie opuri de cathechesă, facșându-l de heresiă.

Nici chiar învățatul Episcop „*Melchisedek*” nu era emancipat de acestea părerii față cu noi greco-catolicii?

La acest loc, va fi bine se intercalăm, ceea ce ne istorisește, în veci pomenitul de noi G. Barițiu în istoria sa monumentală: *Părți alese* la pag. 617: „Pre la 1825 *Oprea Cîrca* din Cernat, fu cel dintăiu, care avuse curagiul, ca se-și aducă pre doi fii ai sei *George* și *Oprea* la școlele uniților din Blașiu, după cari a urmat și *Ioan Bran* dela Zernesci. Din 1833/4 veniră mai dintrodată de la Brașov trei studenți români, *D. Leca*, *Ioan Jipa*, *Rad Tempean* fiul viceprotopopului și doi Greci: *Naslim* și *Panașot*, *Dianli*, unicul fiu al curatorului de la biserica grecească: Pre ziua de Rusalii, veni acel curator *Djanli* și un consăngean al său *Hagi Gidru* se-și vadă fiul și se alle mai de aprópe că ce lege vor fi arënd acei *Uniați*?... Care fu mirarea lor, când după espreșiunea lui *Djanli*, aflară ca S-ta

liturgiă se servește în tocmai (la Blașiu) ca la Patriarchia din Constantinopole? De la a cei ani, tinerimea română din Brașov și din districtul său, nu a lipsit de la școlele din Blașiu. De odată cu *subfierea prejudețelor* familiile fruntașe de comerțianți începură a invita clerici sau profesori, ca se prepare pre fii lor pentru vre-o clasă gimnasială. — — —

— Apoi se scie, că Episcopul Leményi la ordinarea de preoți rostia de câteva orii și cuvântul: *Acsios estin!* (Vrednic este) — Ma în timpurile de mai nainte, se cântau de uniți preoți pre la sărbătorile înpărătesci și câte un *imos* sau *agios* alături cu *romănescile*, în l. greacă: „*Agios o Teos, aggios ischiros, aggios atanatos, eleison imas — Dynamis — aggios!* (se cânta câte un „*Epi sy eheri*) (De tine se bucură) câte un „*Pta jeruvim*” (Cari, pre cheruvim) Și pre: *Ton Despotin, cai Archierea imon, Kirie filate, is pola eti — Despota* (Pre stăpânul și Archiereul nostru etc...)

Acestea ca reminiscențe din epoca grecismului, bună oră ca: „*Chir eleison!*” al bisericeii latine și: *Căfi în Christos vați botezat* etc. a latinilor din Sămbăta cea mare, ca agiosuri din timpul unirii celor două bisericeii mari, care unire puțin a durat!?

De pre timpul Domnilor *Eliă* și *Rad Leone* țerile române erau pline de Fanariotii, Episcopi, călugări, dascăli și instructorii grecesci. În acestea zile nimic nu era bun, *ce era romănesc*, ci era bun, *ce era grecesc!*...

Cu privire la cultul divin nu mai era în us nici chiar metodel *Trilimbistic* — (*Triglotic*) destul de bizar, după cum dice I. Lucinus: „*Neque enim in tribus tantum, sed omnibus linguis, Dominum laudare, autoritate sacra menemur etc.*” prin care ad. D-deu nu se pôte adora, decât în *limba greci, slavă și latină*, ci față de poporul român, era numai cel *monolimbistic* (*monoglotic*) că ad: numai în l. greacă se primesc rugăciunile.

Las, că și în Ardeal și Ungaria pre acel timp până pre la 1848, *limba maternă* nu avea nici o gravitate și nici o considerare sântă. Când începea a eși vre-o carte în limba română — încă de pre timpul episcopului Bob, se mirau toți când o vedeau cu litere romane (latine). Cum se mirau toți când profesorele *Simeon Bărnuțiu* a început a propune „*Dreptul natural*” în *limba română* prefiresce sub responsabilitatea Episcopului se propunea și studiul istoriei, ce era „*oculus mundi*” pre atunci etc. etc.

Cum se mirau boierii în România când *George Lazar* potea se propună *Aritmetica* în limba română! Cum se mirau și Ungurii, când se traducéu legile din l. latină în l. magiara!...

Dar nu numai față de limbă aveau odiu călugării răsăritului, ci aveau odiu mare și față de literile romane (latine). Esemple: *Toetist* dis Moldova, și călugărul *Cosma*.

Premitându-le acestea, înțelegem, ce bună armă au fost cărțile bisericeii, ma și profane, de școlă, cari încă de pre timpul Episcopului Bob, începeau a se tipări cu litere romane, — în mâna orientalilor și adevă în mâna călugărilor greci, ca se nebunescă tóta lumea, că prin această, ce eretici sunt Uniții! Chiar Episcopul Șaguna, cu tot spiritul, ce-l avea pentru progres și cultură, nu simpatisa cu cărțile bisericeii — tipărite cu litere latine. Literile cirile erau privite ca litere sante și de rugăciune, de acea până în ziua de ađi se numesc: „*litere bisericeii*.” Biserica greco-catolică, a fost o biserica cu o politică mare, și expertă cum este, nu a precipitat tipărirea cu litere a cărților bisericeii și din punct național și și din punct de vedere, bine priceput al Unirei. Au nu vedeți, că sunt și în ziua de ađi chiar, care nu sciu se cetescă în biserica, de cât cu slove — cirile?

În tocmai, *paralel cu politica bisericeii noastre de a fi förte conservativă în tipărirea modernă a cărților bisericeii cu litere romane*, a fost de altă parte biserica catolică, față de păstrarea intactă a ritului nostru bisericesc. S. Congregațiune, în literile adresate Metropolitului de Alba-Iulia și Făgăraș dto 28 Iun. 1856, și esprimă dorința pentru conservarea intactă în tóta juritatea a ritului nostru oriental. L. B. Bajtay, ep. rom. cat. edă un circular, în care opresce pre catolicii Unguri, de a face silă, greco-catolicilor se trecă la ritul latin: „*Ne ad ritum latinum graeco-catholicos cogant, negre suadeant*” Iosefus, Antonius, L. Baró Bajtay Dei gratia Eppus Transilvaniae etc. Pre cum și la *Nilles*: „*Sunctorum Patrum, sensum esse: „Gratae Ecclesiae ritus, legitimos et equae sanctos esse, quam sint, ecclesiae ritus*”

*nec hos ab illis, quam accidentaliter differere.*¹ Asemenea estinéză ritul orientat și. H. Normann² în recenziunea, ce o face în poemul „Onăgin” alui Paskin, când a scris: „Das religiöse Russland, ist das Land der Secten, und durch regen haben diese, eine düsteren Unheimlicher character an sich, — die Mystik des griechischen glaubens (ritus) ist für eine Bezauberung des Inneren noch weit wirksamer, als alle Wunder der römischen Katholicismus.” — Și cu toate acestea, părerile fraților de preste munți erau prejudiciöse și de tot false, așa cât ei nici sciau de Români în acestea țeri — ei numai de *Uniați*, un fel de *renegați*, heretici și nici de cum un fel de omeni, români curăț cu trupul și cu sufletul? — — —

„Pân la Domni trimiși din Fanar pre tronurile Principatelor române sau până câtră a, 1730 — scrie istoricul nostru G. Barițiu. — diferența în modul cugetării la Români dincöce și dincölo de munți, nici pe departe nu fusese așa bătătoare la ochi, pre cum a ajuns a fi aceea, succesive de atunci încöce. Cu cât elementul grecesc se înmulțea mai tare, anume în Muntenia, cu atât, Români de dincöce, — erau mai rău veduți acolo.”

Și mai în jos: „Până câtră 1800, Români ardeleni, cu ceva sciință de carte și mai poteu afla adapost în mănăstirile românesce... După ce sau în mulți calugării veniți din țerile turecesce — Români din Ardeal, numai renegându-și patria natală, — vrea se dîcă națiunea mai erau suferiți — tolerați — și în mănăstiri, în örecare pusătiune mai respectabilă! (pag. 563)

La pag. 567: „Din Maiu 1848 înainte, relațiunile dintre Români din Muntenia, deveniră mult mai ne plăcute, și mai

pe urmă, chiar hostile. Până în 1848 se simțeu iritați asupra Ardelenilor, sau cum le dîc în Muntenia, „Ungurenî”, mai mult, numai clienți de ai Rusiei și unii Români, cari poteu se fie prea buni patrioți, dară în *vitalitatea națiunii române, ca individualitate politică* nu aveau credința nici cât un grăunte de mustariu; de aceea, ei se năcăgeau pre Ungurenî, că ce tot mai cântă atâta despre „Națiă”, „Națiune”, „Naționalitate” română etc. etc.?!... La aceia patrioți le lipsia și agerimea de spirit, ca se pötă destinge și separa *conceptul religiunii, de conceptul naționalității*... de unde urma, că în capetele lor, *român, grec, muscal, bulgar, sîrb*, erau tot o națiune (fiind de o confesiune religiösă) pre cum facău tot o națiune, *italianul, frăncesul, spaniolul, portugalul, belgionul, irlandul, și germănul*, în cât acestea ginți sunt totodată *catolice!*?

La pag. 568: În primăvara a. 1848, cei dintăiu refugiați la Brașov — au fost tineri, feciori de Boierii de la Moldova³ câți scăpaseră dela bătăile dela casarnă și au ajuns prin munți în acăsta țară; care a fost însă mirarea lor, când sosi la *Poiana sărată* deteră preste o comună curat românescă, și abia și cređuse auzului lor, când întîmpinau — audeau, — la tot momentul limba română.

În urmă esclamă marele istoric: „*Ai putea dîce, fără mare păcat, că după o înstrăinare de preste una sută de ani, Români popor de aceeași limbă, nu se mai cunoscău unii pre alții!?!...*” — — —

(Va urma)

S. P. Simonu.

În tómnă.

Vara trece, tómnă vine,
Tótă firea s'a schimbat
Și pe deluri pe câmpie
Vël de mórte s'a lăsat.

Suflă vântul și răresce
Frunza codrului de fag,
S'a dus barza, rëndunica,
S'a dus cucul cel pribeag.

Lunca plânge părăsită,
Simul seu e fără flori;
Ca fantasme se ridică
Neguri albe câtră nori.

Tot e trist... natura móre...
Eu de griji sum istorit,
Numai singură speranța
Numai dânsa n'a perit!...

Valentin.

Mormântul păstoriului.

Și-a întors privirea spre cerul instelat
Și stelele scilpiciose erau ochii ei! —

Niciodată nu-mi-va părea rău, că în dîlele inădușitóre ale lunei lui Iuliu trecut am petrecut câte-va dîle plăcute în maiestosul și climatecul loc de cură în Stâna pe Vale înemjurat de români.

Cât de bine mi-a plăcut a trăi retras în pădurile de fagi și brađi giganticî estinsă a munților Bihorului. Departe de ómeni, departe de regiunile acoperite cu funingenea și praful înaintării omenesce, cât de tare i-a plăcut minții, inimei, plămânilor a respira aerul liber și destilat în negură aurie, a bea apă, ce isvóresce din stâncă, a vagabunda în liniscea mută a brađilor bētrăni și muschioși, a spăria șopârlele, ce chiorau printre stânci, a striga împreună cu toiul resunător al văilor bubuitoare prin munți, a culege și a gusta smeura și fragile roși părăsite de blânda căprióră. Vai și bine mam simțit acolo! Cât am admirat, Dómne în lucrurile tale sublimitatea ta.

M'am suit pe piscul munților și uitându-mă în adăncimele codrului secular, ochii mi-so cufundat în întunăciunea luncei și a rupturei, mi-am întors privirea în sus și în vênatul ceriului vedut și mai vênēt: vânt involburat a sburlit părul capului meu îndrăsnēt, din lume depărtată m'au salutat petecele norilor săltători

Am ajuns în alvîu unei poene, m'am aședat lângă un isvoraș, ce isbuenea dintro stâncă. Adăncit pe de plin în eugete gustam donurile naturei. În adevăr, niciodată nu-mi va părea rău, că am cercat locurile acele...

„Stâna pe Vale” ađi e loc de cură! Acest loc de recreatiune are mai multe locuri de escursiune. Mie mai tare îm plăcea a cerceta acolo așa numitul „Mormântul păstoriului.”

Frumósă și pătrundētóre e istoria acestuia precum am

³ Tot pre timpul acela a emigrat din țară, sau după terminul vechiu din Muntenia și Moldova, a *pribegit* și marele poet G. Sion — în Ardeal și de acolo în Bucovina, de unde sa întors în Moldova. Peripețiile și fatalitățile acelei emigrări sunt descrise pre frumos în fôia edată de dănsul: „Revista Carpaților.”

¹ N. Nilles, Symbolae — de *transituad ritum graecum*.

² H. N. Normann: Perlen der Weltliteratur p. 125.

audito de la un român bine dezvoltat, sănătos și bun, care trecând pe aci unde eu mă odihneam în sus amintitul loc, și-a luat cușma, și și-a făcut cruce, apoi luând o peatră a pus-o pe mormânt. —

Românul, cam flegmatic a început.

* * *

Înainte de acesta cu vro jumătate de veac, începe românul meu, în acest loc întunecos al munților și pădurilor om arare-ori a străbătut.

Primăvara după topirea Zapadei, conturbă linisea codrilor păstorii ad mînd vitele, oile, caprele din jur. Ocupau câte un munte, din trunchiuri de lemne și făceau câte o colibă și trăiau aici, până, când iarna timpurie alunga de acolo și om și animal. —

bun dela plăcuta, tinera și grațioasă-i soție, dînsa astfel l'agra-
esce- —

Ionele! Nu de mult sum a ta, nu de mult gustez amorul tîu, nu mă lăsa aici se mă supăr, ca vîduva cu bărbat. — Uite, nu vom lăsa aici nimic; dacă rămîn eu fără tine: voi deveni rea, mă tem, că te voi și înșela... Du-mă cu tine... Nu vei avea lipsă nici de botoșer, 'ți voi fi eu botoșer; când tu vei odihni voi păzi eu vitele; dacă vei flămîndi 'ți voi ferbe jîntiță; dacă te vei obosi, voi culege sub capuți muschi mirositor... Du-mă cu tine dragă Ionel!

Și doi picuri de lacrimi cîrseră pe față-i. Sermanul Ionel care asemenea cu greu ar fi suportat lipsa Ilenei fără precugetare, și dede învoirea. — Aici sus apoi în jurul „Isvorului Minunilor” și-au clădit coliba lor... Au provăduto cu comoditatea necesară, strungile din ea le-au umplut cu muschiu môle, și o au înfrumșetato cu icônele aduse de acasă. — Tinera nevastă și e și orna coliba cu flori roșii și vinete, și strinsese în abundență pîme sîlbaticie și într'adevăr ducău o viață fericita.

Ochiu și gură străină nu le-au conturbat fericirea; traiau unul pentru altul... Dîna prinși de mîna păzeau vitele! și-și încunjurau micul lor regal, teritoriul muntelui, sau ședînd unul lângă altul Ionel cînta din fluerul său cele mai frumoșe hîri fantastice, sîu Ileana cînta cu voce curată doine de iubire față de Ionel, ori îi șoptea vorbe dulci: Nimic nu le lipsea din fericire.

Odată le-au venit un ôspe. În apropierea isvorului vecin ađi isvorul Dîri și avea stîna Avram un alt păstor, care perduse un juncan. Pentru-ca se-l pîtă găsi, cerceta întrebînd pe ceilalți păstori; din acest motiv a venit la Ionel într-o sară plăcută de vară. Ionel își mînase deja vitele în culcatore și în coliba lor chiar se pregăteau de cină. Ionel desbrăcat se odihnea pe un pat de muschiu, și Ileana punea sare în mîncarea aburitore... Lustru focului îi roșia și mai tare față-i roșă, cătrînta albă era legată în ciucur (cocardă) ademenitor pe lângă șelei svelte. —

Avram intră; de surprîndere i-sau tăiat picîorele, privirea i-a ramas ațintită asupra grațioșei Ilene, în ochi i-a schințiat ceva foc demonic — Numai tîrziu și-a venit în fire și salută pe stăpîn:

— Sara bună Ionele!

— „Deie Dumneđu bine!”

— „Bine vî merge!”

— Mulțamită lui Dumneđu!”

— „Ce nouetate ne aducî?”

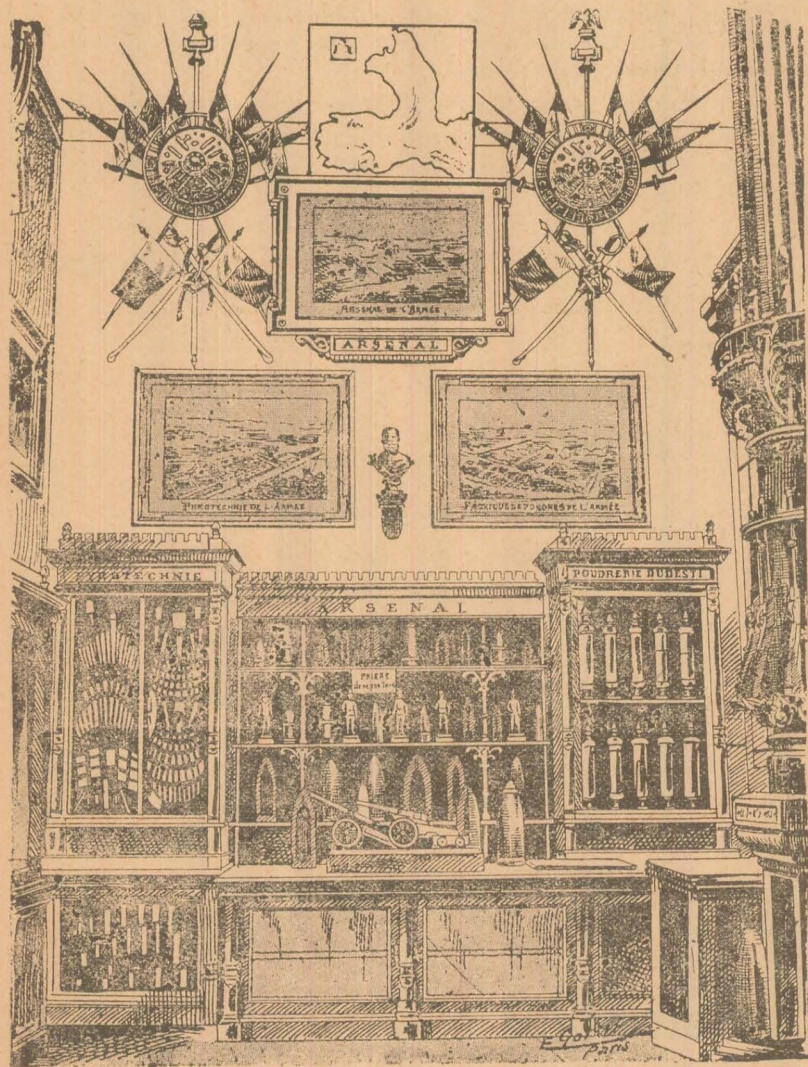
— Am perdut un juncan, nu cum-va l'afî vedut? Și ochi sîi er au rătăcit asupra Ilenei. Nici nu a fost acum curios pe respuns, ci mai bine o-a agrăit pe Ileana: — Bine și Ileana. Estî tare frumoșă!... Îți priasec, că trăsesc în sîlbaticime... Nu în sîlbaticime, ci lângă Ionel! l'interupe pătrîndetor femăia. — Căt de bine vi voue... Dacă și sbărcita mea femăe ar fi încă așa... — Nu țam vedut juncanul Avrame! Strigă Ionel cu ochi schinteitori Nu? Nu face nimic baesamă a trecut la alt vecin; Voiu cîrîci de el... Ileană! dice el întorcînd vorbele: Nai potea veni la mine odată? Forte mi sau sdrențurat vest-mintele, sum necurățit; și mie mi-ar plăcea a locui în colibă așa curată, ca acesta și mie mi-ar plăcea a șede pe așa pat môle ca acesta... Avrame strigă Ionel sîrînd drept în picîore, nevasta e a mea! Er vita nuți la mine!... Ți-am spus!... Bine! bine Ionele! Dacî sîit, că... Nu-a sfîrșit ce voia se dică.

După aceea cu o mișcare derză și amenințatîre îș aruncă cușma în cap: Nîpte bună!...

S'a dus. — — —

* * *

Sermanul Avram! Cu capul amețit se scerse din coliba lui Ionel și s'a cărat cătră locuința sa de vară. Un bărbat cu putere de viêtă, cu aspect sîlbatic. În ochi lui ardea un foc,

Expozițiunea Arsenalului Pirotehnic și Pulberierci din Dudaș (România).

Atuncî eră numai urletul animalelor sîlbaticie, da viață teritoriului estins. Înainte de acesta cu 40—50 de anî jurul *Isvorului Minunilor* îl ocupase cel mai erou păstoriu, Ionel care potea omori. Renumit a fost el după puterea lui, îndresnălăi și și ca sîngele rece, dar mai renumit era după frumoșai nevastă.

Numai după Pașci se însurase cu cea mai frumoșă păstorită, o fetiță înaltă, sulegetă, cu ochi schinteitori, cu *Ileana*. — În anul acesta după Pașci s'a desprimăvărato mai iute, din munți și din poene mai de timpuriu s'a topit și seurs zăpada și ghiața și Ionel s'a pregătit mai îngrabă a merge la munte cu vitele sale. — Pe femei și fete nu era datină a le duce în munți, ele remăneau cu copii acasă. Acesta sîrte era se o ajungă și pre iubitai Ileană. —

Înse când Ionel pregătit de drum — voia se-și ia ramas

peptul său găfăia de ceva patimă. Botoșorul său durmea acum lângă tăciunii focului ce se stânga, și când a intrat în colibă-i scârnavă, neingrijită de femei l'a cuprins o neindestulare ne spus de mare. Alergă afară, se aședă pe o stâncă și privea înainte și sta incremenit. Încă nici nu a depărtat din cap imaginea internă a colibiei frumoase a lui Ionel, și fălăia înainte-i *Ileana*, cu fața ei mândră, cu șelele ei sulegete, cu cătrînța-i frumoasă.

Și-a întors privirea spre cerul înstelat și stele scilpicose erau ochii ei. — A intrat cu căutătura sa în întunecimea cod-

rului și lucirea lampyrului, asemenea erau ochii Ileanei. — Pre-totindinea-i era înainte femeia, ce o văduse ađi.

În fine se mângăie, neliniscit, viđiunea dispăruse și înainte-i apare soția lui bătrinióră. — Furios se repede în lăuntru, încetul cu încetul a ađițat focul și după ce mult sa înholbat la el în-mărmurit, în fine sa aruncat pe ascernutul său țapăn. —

Ultimul său cuget fu acesta: *Ileana va fi a mea!*

(Va urma.)

Autorul.

Sufletul și Trupul.

Sufletul și Trupul falnic, după mórte, când s'au dus.

Să-și dé samă de-alor fapte, Judeului celui de sus,

Mai întâiu, Trupul, se-ascultă și se ia la Protocol:

„Dómne-al lumii și potinte, — ăice Trupul ce sta gol,

„Dómne-al lumii, indurate, nu mă poți face de vină,

„Pentru multele păcate, căci eu *singur* — el suspină,

„Nu am fost capace, *singur*, ca se fac nici un păcat,

„Și, Tu veđi, de când sum *singur*, fără suflet, și-ngropat

„Cât de pacinic șed în grópă și nu fac nici o mișcare

„Și nu-mi trebe beutură, băni, mărire și mâncare.

„Tótă culpa, veđi, o pórtă, dreptule Judecător, —

„Numai Sufletul, imfamul, — Sufletul înșelător.

Să inchie Protocolul, și-apoi Trupul îl subscrie; —

Sufletul pășesce-n sală, și începe cu mândrie:

„Multe patimi, și deliciuri, multe viđuri fără rost,

„Nu-s a mele, numai Trupul, pătimaș în care-am fost,

„Le-a tăcut și le-a dat drumul ca să-și jóce alor rol,

„Este drept, și nu mi-e frică a pleda la Protocol!...

„Că de când sum înse liber și de corp m'am despărțit,

„Nu cunosc, nu știu, ce este viđul negru și urit;...

„Nu cunosc, și nu sum robul patimilor infernali,

„Și nu pot, că nu-s în stare se fac fapte criminali!

„Tótă culpa, veđi, o pórtă, al meu just Judecător,

„Numai Trupul, blăstematul, numai Trupul póftitor.

Protocolul se inchie și Jurații se retrag...

Preste-o órá ér s'adună Tribunalul în șirég:

Judele, cărunț la barbă, din un foiu tot plin cu praf,

Le citéză al justiții, jálnic, rigid paragraf;...

Și-i condamnă să se cérte, fără pace-n négra lume,

Sufletul și Trupul falnic — améndoii „*deșertățiuine*.”

S. P. Simonu.

Spunei ei o salutare.

Păserică lin îți bate

Aripile-n sborul tău

Și grăbesce mai departe

Unde-mi este gândul meu,

Spunei, că o salutare

Ți trimit din depărtare!

De salutul nu-l primesce

Inderept nu-mi mai veni

Căci în dol se prăpădesce

Simțul meu de-a mai trăi,

Remăi și tu îndepărtare

Și mă lasă-n asceptare!

(—)

Aman séu Jom Purim.

— Tragedie în 5 acte, cu un prolog. —

(Urmare)

Chorul.

— Cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul,

4. Și ori ce sfat veți sfătui, risipi-l-va Domnul!

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

5. Și cuvântul ori care-le veți grăi,
Nu va rămânea întru voi!

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

6. De frica voastră nu ne vom teme,
Nice ne vom tulbura.

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

7. Pre Domnul, D-șeu nostru,
Pre — Acela 'l vom sănti,
Și de el va fi nouă frica!

Chorul.

— Că cu noi este D-șeu, etc. etc!

Prim-Cantorul.

8. Și de voi fi sperând spre Dênsul,
Și mă voiu mântui prin dênsul.

Chorul.

— Că cu noi este Dumnezeu,
Înțelegeți neamuri și vă plecați,
— Că cu noi este D-șeu!

(Cortina cade)

SCENA III.

Mai mulți servi: Bigta și Setar

Bigta.

Nu știu că va se vină ați Aman, la Palat?

Setar.

Ba știu, — Ahasver, crede, espres l'a invitat.

Bigta.

A terei interese, pretind acéstr pôte.

Setar.

Mult foloesce, Aman — pricepe se la tôte.

Bigta.

Că el e cel mai aprig, mai bun consiliariu,
A terei mână dréptă, al Persiei cancelariu; —
Privescel iacă vine, acum e pre la Pórtă.

Setar.

Vedevom pre Mardoche și astădi cum se pórtă!

SCENA IV.

Cei de sus. Aman, Mardocheu.

Aman.

Dar ce-i, tot nu știu, cine-i, Aman? — Om fără lege?!
Nu știu că Aman este al doilea după Rege?!

Mardocheu.

Și dac-aș ști, en spune-mi, că ce folos aș trage?

Aman.

Se perî din a mea față!! — Și tot mai ai curage
Se stai aci la Pórtă, Evreule perdut?

Mardocheu.

Vai, nu-nfrunța pre acela, ce rău nu ți-u făcut!

Aman.

De ce corpul têu leneșiu, spre mine nu se-nchină?
De ce al têu cap singur lui Aman, nu se-nchina?

Mardocheu.

Inchinăciunea-i data numai lui Dumnezeu.
Tu ești om ca și altu; — nu pot se mă 'nchin eu
In fața ta, pricepe! — Și se mă faci, nu poți,
Se-ți facu, proscernerî ție.

Aman.

Ba, da! Când 'mi fac toți!

Mardocheu.

Se-ți faci ori și cine — Mardocheu nu voiesce.
Onórea ambițiunea și legea 'l opresce.
Cu o mórte, știu eu bine, e tot omul datoriu.
Se morî fără de vină, — amar de — ucigători u!!..

Aman.

Și încă gura-ți smârda nu vrea se înceteze?
A voastră mórte, Aman, acuși va se-o serbeze...
Da! Capul, ce se pleacă de paloșiu e cruțat.
Modestia, Umilința, ținu capul innălțat

Mardocheu.

Minciună!!... Capul, care se pleca tot mereu,
Mai mult se sângeréză, de paloșul cel rău.
'L tăia dejosirea, negarea consciinții,
'L tăia moșicia, — negarea esistinții.
Dar capul, ce se în nălță pre drept și adevăr,

E reatins Amane, de-al disonórei fer; —
Onóre, demnitate, Mardoche sei avea.
Pre acestea, al têu paloș, nicî când le va tăia!

Aman.

Mișel și fără lege, ești tu și al têu popor!!
Asept se *vină diua*, pre toți se vë omor.

Mardocheu.

Așa-i; — tu omorivei, acesta trup numai.
Trăiva în continu evreul Mardochai.

Aman.

A ta obrășnicie, cu mórte o vei plăti.
Decretul, en privesce-l, privescel, *éc — aci!*

Mardocheu.

Sciutam mai nainte, de acest fatal decret.

Aman.

De ce nu te plecî dară în fața mea? — Ți repet!

Mardocheu.

Gândescî, că mă în frică a morții grea perdiare?
— Vedevei ce inimă, Evreul astăđi are!

Aman.

Cu tine eu de vorbă, se stau, mi-e chiar rușine!

Mardocheu.

Ba mie mi-e rușine, că tu vorbescî cu mine!
— A ta mare-n gânfare eu n'o pot suferi!...

Aman — (repeđindu-se cu paloșul cătră el) —

Mi prea departe timpul pân când tu vei muri.

Mardocheu.

O! Adonai Dómne, se nu-i ajuți prea sante!

Aman (nimerind pre un serv și vulnerahul de mórte.)

Afurisita armă!

Mai multî Servî.

În loc ca se omóră, pre acel urit Evreu.
O! écă omorita pre un serv — și nu sciu ȕeu.
Ce o se fie acuma, Ahasver de va sci?
Aman, o! Aman rele vai, multe-ți vor veni!

Aman. (vêđindul că acel serv a murit)

Pre Ormuzdu ce ne ține, — vai, crudule dușman,
Evreu fără de lege — mă jur pre Ahriman,
Mă jur pre cele șapte, Puteți ce stăpănesc
Viața și Ursita la neumul omenesc,
Că viu se te mai aflu pre lume, nu mai vreu.
Se-mî iei viața Ormuzd și Baale al meu ȕeu!
Aid iute, cu grăbire și duceti-l de aci,
La nime se nu spuneți, de vreți cumva a trăi,
Ascundeți voi cadavrul se nu scie chiar nime,
Reșplata, nu vë temeți, primiveți de la mine.
(Aman se depărta, ér servi iau cadavrul și-l aseund — ducându-l
[departe])

(cortina cade.)

CRONICA TÎMPULUI.

— 25 Novembre n. 1901.

S'au împlinit 2 anî de ȕile, de când s'a început resbelul între puternica Anglie și între mica poporațiune din Africa de mēđăđi, carea o formeză așa ȕisî Buri (Bojeri, Boj) un fel de óment, emigrați din Europa, mai cu samă din Olandia, și cari s'au stăbilit mai întăiu la „*Capul Bunei speranțe*,” în capul sudic al Africei, ér prin venirea în contact cu alte seminții din Africa, și mai mult prin neliniscirea din partea egemonică a Angliei — ei s'au retras tot mai spre nord și s'au stăbilit în ținutul Transvalului.

Câte resbele s'au întîmplat, acum numai în jumătatea din urmă a veacului trecut, tóte s'au finit în un timp mai scurt. Așa, resbelul Crimei, resbelul Franco-teutonic din 1870 et 1871; resbelul Ruso-Turc din 1877; șesbelul Bulgaro-Serbic din 1886; resbelul greco-turc; resbelul Spanico-american — tóte au fost de o mai scurtă durată; și nicî unul n'a ajuns la mēșura de timp de preste 2 anî, ca resbelul Anglo-bur din Africa, ce numai vré să se finescă?!...

Acest resbel, ne face se esperiem și se învțăm, că de multe ori nu stă isbēnda și forța unui resbel, nicî în avere, nicî în numărul oștirilor puse pe picior de luptă.

Și resbelul Anglo-bur, ne face se esperiem, că ce póte face și un popor mic, care cunósce strategia sau locurile strategice a terenului de luptă, ce de la natură este comandantul cel mai bun; — și apoi că nu este bine a te juca de-a bătăia de multe ori nicî cu un popor mic. — Grecii vechi la *Maraton* și *Salamina*, Michaiu eroul la *Călughereni*, Stefan la *Valea albă*, Bonaparte la *Austerlitz*, au învins armate cu mult mai mari, ca și cari le avéu părțile contrare, fiind favorisați toți acestia de strategia locurilor și de tactica militară, ce o avéu. —

Nu stă dară poterea în mulțime, în avere și în fală strălucitoare, ci stă în spirit, voință și abnegațiune.

De unde, statele puternice și mari, totdeuna au ținut cont și de statele mici, mai cu samă în timpul de la: „*Sacra alianță*” și mai vērtoș de la *congresul din Paris* și de la cel din *Berlin* în 1878. —

Căci multe complicațiuni se pot ivi și mult se póte conturba *Euclibrul politic*, chiar dând ansă statele mai mici?

Est mod, și în ȕiua de astăđi, în timpul rēșboiului buric deși în depărtata Africă, încă cei mai mulți Domnitori, și guberne, ne esceptionând, par escellane, poporațiunile naționale ale statelor — dorese ca să se finescă acest rēșboiu.

Burii încă au dorit finea resbelului, dar nu au vrut și nu vréu, de cât cu avantagiul unei independenții.

Pentru ce, Președintele, *Kriiger*, a și visitat Europa, și și-a trimis înainte cartea de visită, că va fi primit, ori ba, de cutare și cutare Regent, ceea ce, nu i-a succes!...

În țara Frăncesilor, plină de politeță și liberalism, a fost primit africanul Președinte, cu manifestațiunii și urale, cum rar s'a mai vęđut.

Cu tóte acestea, nu mult a căștigat bētrănul Președinte de la esperta Europă — carea odată a sărit la *Sevastopol* în ajutoriul Turciei; la *Navaris* în ajutoriul Greciei, la *Corf* în ajutoriul Evreilor.

ÉR cestiunea, sau sórtea acestui resbel *stă tot așa ne mișcată*, cu acea observare, că pentru Buri, e *norocósă*, ér pentru Anglesi e nefastă. —

Când s'au început ostilitățile între acestea două popóre, în tómna anului 1899, toți sau cei mai mulți credéu că Anglia în scurt timp va găta cu Buri, bună minte cum credéu Ruși la a. 1877 când erau la Prut.

Nu s'a întîmplat inse așa — și cei ce erau de acēsta credință, cu mirare se vęđ astăđi înșelați?

Ma, se credea, deși cu ore care rezervă, că după scăparea și eliberarea generalului *Withe* din *Ladismith*, Buriș vor fi supuși.

Se făcuseră combinațiuni favorabile, în ajunul venirii pe câmpul de război a generalului *Buller*; și în urmă a generalistului, Lord *Roberts*.

Ma, lumea se îndoia în trofeul armelor burice, și în reușita acestui popor — sau mai în scurte vorbe, se îndoia, acum în continuarea în mai departe a acestui rebel și din cauză că tocmai în toiul luptei mari, generalul cel mai de frunte bur, *Joubert* ca *Achille*, în toiul luptei de la *Troja*?

Și și din cauză, că un alt comandant bur, cu renume și ostășiu până în cele din urmă, *Kronje* a fost prins, legat și dus în captivitate pe insula unui ocean mare — „*S-ta Helenă*,” acolo unde și-a finit zilele și și-a dat ultima respirație. Marele general al lumii nouă — vestitul *Bonaparte*!...

Tote au fost greșite, și cum zice proverbul latin, că lumea singur se înșală.

Ostilitățile, nici ați nu mai încetă, deși astăzi s'ar părea, că numai este o luptă, „*juxta jus bellis et pacis*” (*Jus fetiale*) ei mai mult o nesupunere și un atac de ocaziune pe mai multe puncte strategice.

Când a izbucnit marea și fioroasă revoluțiune în *China*, înscenată de partida reacționară și de *Boxeri*, contra creștinilor și Europeilor, — toate privirile erau îndreptate întru acolo; în toate foile și jurnalele mari și mici se citea numai și numai despre stările revoluționare din *China* și despre crimele insurgenților, — puțin se aude și se cetă pre atunci despre stările din *Africa*!...

Se părea, că născându-se o revoluțiune mare în o parte a lumii, a apus și s'a stins în cealaltă parte a lumii, un rebel, început de mult?

Dar ce să și vedeți? Abia se mai potolise focul, în *China*, și din sudul *Africii*, erau se ivesc sciri dese, despre rebelul *Burilor* — și de atunci tot mai dese, până acum când a treia oră intrăm în iernă, în decursul acestei campanii, așa că cu drept cuvânt ne putem întreba că ore acest rebel nu este încă dora numai la capătul începutului?...

Se miră lumea astăzi, adică *Europa*, că ce omenii pot se fie acei *Buril*, cum și prin ce fel de măiestrie ingenioasă și arte belică se mai pot susține în fața și în ochii leului *britanic*, producând ca din pământ omenii și grupuri nouă de armați, ca și *Rușii* — la riul *Berezina* — urmărind și atacând pre vitelul *Bonaparte*?!...

Prefiresce că comandantul actual Lord *Kitchener*, a dat o proclamațiune mai înainte, ca toți aceia ce nu vor depune armele până la 15 Septembrie și se vor prinde, vor trece prin sabie și foc!

Dar și generalul bur, *Deweth* a dat o „*contra proclamațiune*,” în care amenință că pre toți soldații englezi, cari i vor cădea în mână de la 15 Septembrie, încolo, în *Oranje*, i va înpușca fără mila.

Efectul acestei proclamațiunii și contra proclamațiunii, s'a și vădit; — mulți comandanți bur și generali fiind prinși — au fost înpușcați, executați și esilați!...

Asemenea făcure și *Burii* și fac și astăzi, și nu se scie, cât va mai dura o asemenea marte și soarte, și un astfelu de rebel nefericit?

Protestanții din *Ungaria*, în considerarea acestor necasuri belice din *Africa*, cu ocaziunea aniversării jubileului de reformațiune din anul acesta, au convenit a se întrepune pentru cauza *Burilor*, la regele *Eduard* fiind că, dora, *Burii* sunt evanghelic și ei!...

SCRIRI MĂRUNTE.

Dr. Victor Onișor avocat. Cu 1 Decembrie 1901 își deschide cancelaria avocațială în *Bistrița*, strada *Lemnelor* Nr. 39 (vis-à-vis de institutul „*Bistrițiana*.”)

Căsătorii, *Mifi Victoria Onișor* nasc. *Cheresteș*, *Dr. Victor Onișor*.

Dej 10 Novembre 1901.

Sânțirea bisericii nou edificate gr.-cat. din Salva, care s'a celebrat în 24 Novembre a. e. la 8 ore a. m. După sevirișirea actului de sânțire a urmat *Banchet* la 1 oră p. m. în localitatea școlii confesionale. Tot cu această ocaziune s'a aranjat și o petrecere cu joc în favorul bisericii prelângă concursul tinerimei din loc și jur, cu începutul la 7 ore seara. A luat parte un public numeros.

Petrecere. Producțiunea teatrală împreună cu joc a reuniunii meseriașilor români din *Bistrița*, care s'a ținut *Duminecă* în 24 Novembre n. 1901. în reduta orașului. a reușit peste așteptare de bine.

Bani vechi a aflat într-o cutie de piatră un țeran din comuna *Stanișici* (comitatul *Bacica*.) Săpa în grădină, când deodată lovi cu sapa în o cutie, care era plină cu bani de argint de mărimea banilor de 20 fileri. Pe o parte a lor se vede anul baterii 1516, ér pe cealaltă cu litere latine inscripția: *Ludovicus Rex Hungariae*, (*Ludovic*, Regele *Ungariei*.) Se vede din cuvintele acestea, că banii sunt de pe timpul regelui *Ludovic* al II-lea, care, precum se scie, a căzut în bătăia dela *Mohači* (1526.)

Deslegări de gâcitură.

Gâcitura de șach de *I. Pampu* din numărul trecut e:

De voiți pe-a vieții cale
Fără dor și fără jale
Lin și pacinic se pașiiți
Nu iubiți.

De nu vreți ca în suspinuri
Și în lacrimi și în chinuri
Sórtea voastră so jăliți
Nu iubiți!

A deslegato bine: *Silvia Moiso*, *Al-Kenyér*; *Ioan Armean* teolog abs., *Șibot*; *Roza Lobonțiu*, *Alba-Iulia*; *Aug. St. Rațiu*, *Năsăud*; *Lucreția Furdul* învățătoresă, *Chiesd*; *Margareta Vlas*, *Eugenia Vlas* și *Ioan Vlas* not. cerc., *Albac*; *Adolfina Borza* și *Alexandru Borza*, *A.-Iulia*; *Ioan P. Micu* învățător, *Drăgomerfalva*; *Nicolau Coroiu* *Ponoreanul* preot, *Ponorel*; *Lucreția Mathe*, *Chiraleș*; *Th. A. Bogdan* învățător *Bistrița*; *Măriuța Baci*, *Șoimuș*.

Deslegarea *Quadraturii* magic

m o ș
i c u
e a t

La deslegat bine: *Adolfina Borza* și *Alexandru Borza*, *Alba-Iulia*; *Th. A. Bogdan* învățător, *Bistrița*;

Premiu 2 tablouri în mărimea de 300×415 mm. Unul l'a câștigat *D-șora* *Lucreția Mathe*, *Chiraleș*; ér unul *D-I* *Th. A. Bogdan* învățător, *Bistrița*.

POSTA * * *

* * * REDACȚIUNEI.

—00—

D-lui Ioan Vlas, Albac. Gâciturile întrebate se vor publica însemai târziu. Premiul vi s'a trimis. — **Salutare.** —

D-lui Marcu Boldovina B.-pesta. Abonamentul trimis lam primit cu mulțămită.

D-șorei Măriora Pop, Szt.-Gothárd și **D-lui Vasile Pop, Lompérd** am primit cu mulțămită abonamentul trimis pre anul curent și pre anul viitor.